

DLACZEGO EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA?

Trzyletnie dziecko, kiedy po raz pierwszy idzie do przedszkola rozpoczyna wraz ze swoimi rodzicami/opiekunami prawnymi długą drogę edukacyjną. Przedszkole, szkoła podstawowa, ponadpodstawowa, a następnie często coś jeszcze – szkoła pomaturalna lub studia, to przeciętnie około 20. lat zmagania i wyzwań z szeroko rozumianą oświatą i nauką.

Prawidłowo rozwijający się trzylatek powinien samodzielnie jeździć na trzykołowym rowerku lub rowerku z bocznymi kółkami, wchodzić i schodzić po schodach (czasem przytrzymując się poręczy), radzić sobie w toalecie, samodzielnie się rozebrać. Trzylatek powinien również potrafić założyć bieliznę, luźne bluzki, spodnie, spódniczkę (czasem tył na przód, na lewą stronę itp.), włożyć buty, ale to, co najważniejsze powinien porozumiewać się z otoczeniem w charakterystyczny (mniej lub bardziej zrozumiały) sposób. Mając prawidłowy układ narządów artykulacyjnych przedszkolak porozumiewa się lub zaczyna się porozumiewać za pomocą zdań, popełniając jeszcze wiele błędów gramatycznych (np. mylenie końcówek czasowników związanych z płcią). Mowa w tym okresie nosi miano charakterystycznej mowy dziecięcej z dominacją seplenienia, szeplenienia i sieplenienia.

Wśród prawidłowo rozwijających się dzieci do przedszkoli i szkół uczęszcza bardzo liczna grupa przedszkolaków i uczniów, którzy potrzebują nieco większej uwagi rodziców/opiekunów prawnych i nauczycieli oraz specjalistycznej pomocy i wsparcia ze strony systemu oświaty. Ci uczniowie w miarę swoich możliwości psychofizycznych uczą się w szkołach ogólnodostępnych. Mowa o uczniach ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, pod pojęciem którym rozumiemy „[...] zarówno dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jak i te, które mają trudności w realizacji standardów wymagań programowych, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego (niższe niż przeciętne możliwości intelektualne, a także dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia), zdrowotnego (dzieci przewlekle chore) oraz ograniczeń środowiskowych (dzieci emigrantów, dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo). Takie rozumienie specjalnych potrzeb edukacyjnych ma na celu wdrożenie i urzeczywistnienie idei wyrównywania szans edukacyjnych wszystkich uczniów.”¹ Mowa tutaj o uczniach:

- z niepełnosprawnością intelektualną,
- niewidomych i słabo widzących,
- niesłyszących i słabo słyszących,
- z autyzmem i zespołem Aspergera,

¹ <https://gliwice.znp.edu.pl/%E2%80%A2uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-w-polskim-systemie-oswiaty/>

- z niepełnosprawnością ruchową,
- z chorobami przewlekłymi,
- z ADHD,
- z poważnymi zaburzeniami w komunikowaniu się,
- ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia itp.),
- niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym,
- wybitnie zdolnych.

Naprzeciw dużej grupie uczniów, którzy potrzebują specjalistycznego wsparcia, wychodzą szkoły specjalne oraz szkoły integracyjne. Do szkół specjalnych uczęszczają wyłącznie dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego. Natomiast szkoły integracyjne, to takie, w których w poszczególnych oddziałach i grupach uczą się uczniowie zarówno niepełnosprawni, jak i pełnosprawni.²

Mówiąc o uczniach z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego widzimy trzy rodzaje szkół: specjalną, integracyjną oraz ogólnodostępną. To rodzic/opiekun prawny, kiedy dostaje możliwość wyboru, decyduje, do jakiej szkoły chce posłać swoje dziecko. Jeżeli uczeń może sprostać wymaganiom szkolnictwa ogólnodostępnego, pozwalają mu na to jego możliwości psychofizyczne, to najczęściej wybiera szkołę ogólnodostępną.

Przyszłościowo nie jest planowane przekształcanie szkół specjalnych czy integracyjnych. Planowane jest natomiast wykorzystanie nauczycieli szkół specjalnych, którzy wspomogą nauczycieli szkół ogólnodostępnych w oddziaływaniach wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Już teraz możliwa jest współpraca dzięki powołaniu w wielu miastach Polski 16. Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej w ramach ogólnopolskiego projektu „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą” realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE).

W myśl powyższego pojawiło się pojęcie edukacji włączającej rozumianej na bardzo szeroką skalę. Na stronie Ministerstwa Edukacji i Nauki czytamy: „**Edukacja włączająca** rozumiana jest jako podejście w procesie kształcenia i wychowania, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne. Edukacja ta stawia za cel wyposażenie uczniów w kompetencje niezbędne do stworzenia w przyszłości włączającego społeczeństwa,

² http://ko.poznan.pl/ksztalcenie_wychowanie/specjalne/2018/10/najczesciej-zadawane-pytania-i-odpowiedzi-dotyczace-wsparcia-dzieci-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi/

czyli społeczeństwa, w którym osoby niezależnie od różnic m.in. w stanie zdrowia, sprawności, pochodzeniu, wyznaniu są pełnoprawnymi członkami społeczności, a ich różnorodność postrzegana jest jako cenny zasób rozwoju społecznego i cywilizacyjnego. To systemowe, wielowymiarowe i wielokierunkowe podejście do edukacji nastawione na dostosowanie wymagań edukacyjnych, warunków nauki i organizacji kształcenia do potrzeb i możliwości każdego ucznia, jako pełnoprawnego uczestnika procesu kształcenia.”³

Powołanie SCWEW pozwoliło wielu placówkom oświatowym (przedszkola, szkoły podstawowe, licea ogólnokształcące, zespoły szkół) na próbę odnalezienia się w nowej oświatowej rzeczywistości. Placówki, które biorą udział w projekcie wraz z rokiem szkolnym 2021/2022 otrzymały wielospecjalistyczne wsparcie w zakresie edukacji włączającej: wieloaspektowe szkolenia dla dyrekcji i kadry pedagogicznej, rodziców/opiekunów prawnych, uczniów oraz całych zróżnicowanych zespołów klasowych; sprzęt i materiały pomocnicze do pracy w klasach zróżnicowanych; wsparcie ze strony liderów i specjalistów z SCWEW, ale również szkolnych koordynatorów ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW, którzy pozostają w stałym kontakcie ze SWEW i są pewnego rodzaju łącznikami pomiędzy placówką oświatową a SWEW. Koordynatorzy zostali przygotowani do wykonywania swoich zadań biorąc udział w licznych szkoleniach oraz bazując, na często bardzo bogatym, doświadczeniu w pracy zawodowej z grupą zróżnicowaną.

Projekt zakłada poprawę dostępności usług edukacyjnych dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, w tym z niepełnosprawnościami. Przedmiotem jego jest wypracowanie rozwiązań, służących wspieraniu pracy szkół w zakresie zapewnienia optymalnych warunków rozwoju wszystkich uczniów.⁴ Pewne wątpliwości i konieczność dogłębnej analizy budzi kadra pedagogiczna szkół ogólnodostępnych, która nie jest przygotowana do pracy z uczniem z niepełnosprawnościami. Pojedyncze orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, jakie trafiają do szkół ogólnodostępnych, to zaledwie kropla, w porównaniu z tym, jakie jest założenie projektu. Zbyt mała liczba specjalistów w szkołach nie może zostać wyrównana wspomaganiami przez kadre szkół specjalnych. Może warto zastanowić się przede wszystkim nad zasobami pt. „nauczyciel specjalista”, bo to ich w całym systemie zaczyna być potrzeba coraz więcej na każdym etapie edukacyjnym. Nauczyciel matematyki, chemii, czy muzyki nie sprostą wymaganiom pracy np. z uczniem ze spektrum autyzmu, jeżeli nie otrzyma należytego wsparcia merytorycznego w postaci dodatkowego przygotowania podczas kursów kwalifikacyjnych czy studiów podyplomowych. Nie zawsze wystarczą same chęci do podjęcia kolejnego wyzwania edukacyjnego, często za tym idzie brak odpowiedniego sfinansowania lub chociaż dofinansowania. Wymagania, jakie współcześnie stawia przed nauczycielem edukacja

³ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca>

⁴ <https://www.ore.edu.pl/2020/01/pilotazowe-wdrozenie-modelu-specjalistycznych-centrow-wspierajacych-edukacje-wlaczajaca-scwew/>

włączająca może już na samym początku tej drogi budzić wiele obaw i niepokojów wynikających przede wszystkim z braku wiedzy i umiejętności w zakresie pracy specjalistycznej. Rozmowy z nauczycielami wskazują na konieczność podejmowania ciągłych prób doskonalenia kadry pedagogicznej na wszystkich szczeblach edukacyjnych. Solidne przygotowanie nauczycieli zaprocentuje odpowiednio pokierowanym procesem edukacyjnym ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz zorganizowaniem procesu kształcenia i wychowania w klasach zróżnicowanych na oczekiwanym poziomie.

Uczeń niepełnosprawny w szkole ogólnodostępnej to wyzwanie dla całego systemu oświaty: dla pracowników pedagogicznych i niepedagogicznych (administracji, obsługi, personelu pomocniczego). Do pokonania wszelkich barier, które wytworzyły się przez dziesiątki lat, potrzebna jest edukacja, uwrażliwienie, ale przede wszystkim zmiana sposobu myślenia całego społeczeństwa. Nie segregujmy, nie odstawiamy na boczne tory i nie zamykamy drzwi dla tych, którzy chcą czuć się nami i być z nami.